

ЛЕКЦІЯ 4.
IV. ВИРОБНИЧА САНІТАРІЯ ТА ГІГІЄНА ПРАЦІ В
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРИМІЩЕННЯХ(ОФІСАХ)
ПЛАН ЛЕКЦІЇ

- 4.1. Характеристика умов праці
- 4.2. Гігієнічне нормування умов праці
- 4.3. Деякі наслідки впливу умов праці на людину
 - 4.3.1. Робота в офісі
 - 4.3.2. Джерела шкідливого впливу на здоров'я та безпеку службовців, що працюють в офісі
 - 4.3.3. Якість повітря всередині адміністративних приміщення
- 4.4. Робота на дому
 - 4.4.1. Джерела шкідливого впливу на здоров'я та безпеку службовців, які працюють на дому
- 4.5. Атестація робочих місць за умовами праці
- 4.6. Гігієнічна оцінка умов праці
- 4.7. Дослідження факторів виробничого середовища і трудового процесу
- 4.8. Пільги і компенсації за шкідливі умови праці

4.1. Характеристика умов праці

Під умовами праці розуміють сукупність факторів та обставин трудового процесу і виробничого середовища, в якому здійснюється діяльність людини, що впливають на здоров'я та працездатність.

Під факторами трудового процесу розуміють основні його характеристики: важкість праці та напруженість праці. Важкість праці — характеристика трудового процесу, яка відображає переважне навантаження на опорно-руховий апарат і функціональні системи організму (серцево-судинну, дихальну та інші, що забезпечують його діяльність). Напруженість праці — характеристика трудового процесу, яка відображає навантаження переважно на центральну нервову систему, органи чуття, емоційну сферу працівника.

Під виробничим середовищем розуміють сукупність фізичних, хімічних, біологічних, психофізіологічних факторів на виробництві, що діють на людину. Усі ці фактори класифікують як небезпечні та шкідливі.

Небезпечні виробничі фактори — ті, вплив яких на працівника призводить до травм, раптового погіршення здоров'я чи до смерті.

Шкідливі виробничі фактори — ті, вплив яких на працівника може призвести до захворювання та зниження працездатності.

- До фізичних небезпечних і шкідливих факторів належать:
- рухомі машини і механізми, рухомі частини виробничого обладнання, вироби, що пересуваються (матеріали, заготовки);
 - підвищена запыленість і загазованість повітря робочої зони;
 - підвищена чи знижена температура поверхонь обладнання, матеріалів, повітря робочої зони;
 - підвищені рівні шуму, вібрації, ультразвуку, інфразвукових коливань;
 - підвищений чи знижений барометричний тиск і його різкі зміни;

- підвищена чи знижена вологість, рухомість, іонізація повітря;
- підвищений рівень іонізуючих випромінювань, напруги в електромережі, статичної електрики, електромагнітних випромінювань, напруженості електричного і магнітного полів;
- відсутність чи брак природного світла, знижена контрастність, пряма і відбита блискотливість, підвищена пульсація світлового потоку;
- підвищені рівні ультрафіолетової та інфрачервоної радіації;
- гострі краї, шершавість, заусиниці на поверхні заготовок, інструментів і обладнання;
- розташування робочого місця на значній висоті відносно землі (підлоги);
- невагомість.

До хімічних небезпечних і шкідливих виробничих факторів належать речовини, які за характером впливу на організм людини поділяються на токсичні, подразнюючі, сенсабілізуючі, канцерогенні і мутагенні. Ці хімічні речовини впливають на репродуктивну функцію людини. За шляхами проникнення в організм людини вони поділяються на ті, що проникають через органи дихання, шлунково-кишковий тракт, шкіряний покрив і слизові оболонки.

До біологічних небезпечних і шкідливих виробничих факторів належать патогенні мікроорганізми (бактерії, віруси, рикетсії, спірохети, грибки) та продукти їх життєдіяльності, а також рослини та живі істоти.

До психофізіологічних небезпечних і шкідливих виробничих факторів належать фізичні (статичні і динамічні) та нервово-психічні перевантаження (розумове перенапруження, перенапруження аналізаторів, монотонність праці, емоційні перевантаження).

4.2. Гігієнічне нормування умов праці

Гігієнічна оцінка умов і характеру праці на робочих місцях виконується на основі гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу. Гігієнічна класифікація базується на принципі диференціації умов праці залежно від фактично визначених рівнів указаних факторів у порівнянні з санітарними нормами, правилами, гігієнічними нормами, а також з урахуванням можливого шкідливого впливу їх на стан здоров'я працівників.

Умови праці та принципи гігієнічної класифікації поділяються на чотири класи.

Оптимальні умови праці (1-й клас) — умови, за яких зберігається не лише здоров'я працівників, а й створюються передумови для підтримання високого рівня працездатності. Оптимальні гігієнічні нормативи виробничих факторів встановлені для мікроклімату і факторів трудового процесу. Для інших факторів за оптимальні умовно приймаються такі умови праці, за яких несприятливі фактори виробничого середовища не перевищують рівнів, прийнятих за безпечні для населення.

Допустимі умови праці (2-й клас) — характеризуються такими рівнями шкідливих виробничих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які не перевищують встановлених гігієнічних нормативів, а можливі зміни функціонального стану організму відновлюються за час регламентованого відпочинку чи до початку наступної зміни та не чинять несприятливого впливу на стан здоров'я працівників та їх потомство в найближчому і віддаленому періодах.

Шкідливі умови праці (3-й клас) — характеризуються такими рівнями шкідливих виробничих факторів, які перевищують гігієнічні нормативи і здатні несприятливо впливати на організм працівника та на його нащадків. Шкідливі умови праці за ступенем перевищення гігієнічних нормативів і вираженості можливих змін в організмі працівників поділяються на чотири ступені.

Перший ступінь — умови праці характеризуються таким рівнем шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які, як правило, зумовлюють функціональні зміни, що виходять за межі фізіологічних коливань (останні відновлюються при тривалішій, ніж початок наступної зміни, перерві контакту зі шкідливими факторами) та збільшують ризик погіршення здоров'я.

Другий ступінь — умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які здатні спричинювати стійкі функціональні порушення, призводять у більшості випадків до зростання виробничо-зумовленої захворюваності, появи окремих ознак або легких форм професійної патології (як правило, без втрати професійної працездатності), що виникають після тривалої експозиції (10 років і більше).

Третій ступінь — умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які призводять, окрім зростання виробничо-зумовленої захворюваності, до розвитку професійних захворювань, як правило, легкого і середнього ступенів важкості (з утратою професійної працездатності в період трудової діяльності).

Четвертий ступінь — умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які здатні призводити до значного зростання хронічної патології та рівнів захворюваності з тимчасовою втратою працездатності, а також важких форм професійних захворювань (з утратою загальної працездатності).

Небезпечні (екстремальні) умови праці (4-й клас) — умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, вплив яких протягом робочої зміни (чи її частини) створює загрозу для життя, високий ризик виникнення важких форм професійних уражень.

4.3. ДЕЯКІ НАСЛІДКИ ВПЛИВУ УМОВ ПРАЦІ НА ЛЮДИНУ

4.3.1. Робота в офісі

Поширена думка, що конторські службовці працюють в приємній, безпечної обстановці. Але хоча працювати в офісі не так небезпечно, як у

багатьох інших місцях, тут також існує ряд джерел ризику для життя і здоров'я. Деякі з них представляють для конторських службовців серйозну небезпеку.

4.3.2. Джерела шкідливого впливу на здоров'я та безпеку службовців, що працюють в офісі

Для працівника несприятливими подіями внаслідок впливу умов праці є втома, стрес, захворювання (хвороба), травма, смерть.

Втома - фізіологічний стан організму, що виникає внаслідок надмірно інтенсивного або тривалої діяльності, що виявляється тимчасовим зниженням функціональних можливостей людського організму. Розрізняють фізичну, розумову і емоційну втому.

Фізична втома проявляється порушенням функції м'язів: зниженням сили, точності, узгодженості і ритмічності рухів; виникає при інтенсивній або тривалій фізичній діяльності.

Розумова втома проявляється зниженням продуктивності інтелектуальної праці, ослабленням уваги (труднощі зосередження), уповільненням мислення, зниженням показників розумової активності, інтересу до роботи; виникає при інтенсивній інтелектуальній діяльності.

Емоційна втома проявляється помітним зниженням емоційних реакцій під впливом надсильних або монотонних подразників (стресів).

Надмірне робоче навантаження протягом тривалого часу або недостатній час відпочинку може привести до хронічної втоми або перевтоми. Розрізняють розумовий і психічний (душевний) перевтома. В умовах сучасного ритму праці і життя все частіше у працівників з'являється синдром хронічної втоми.

Стрес є серйозною проблемою соціально-психологічного характеру для багатьох організацій. Він може бути викликаний багатьма факторами, включаючи шум від переповнення приміщення людьми або працюючого обладнання, поганих відносин з начальством та / або колегами, збільшенням робочого навантаження і недостатньою свободою дій при виконанні роботи.

Іншим масово поширеним несприятливим наслідком праці є те або інше захворювання: нездужання, погане самопочуття, симптоми, які можуть проходити бурхливо або відносно швидко минути («гострі» - з медичної термінології) або тривати (роками) або періодично загострюватися (хронічні).

Захворювання, спровоковані умовами праці, часто називають виробничо-зумовленими захворюваннями.

Специфічний вплив факторів, пов'язаний з конкретними виробничими чинниками, призводить до розвитку певних, викликаних цими факторами, захворювань. Оскільки вони викликані несприятливими умовами праці конкретних робочих місць конкретних професій, то їх називають професійними захворюваннями.

Захворювання кістково-м'язової системи та пошкодження м'яких тканин типу тендиніту виникають в результаті використання офісних меблів та обладнання, які не відповідають індивідуальним анатомічним особливостям. Тендинит може розвинутися в результаті повторюваних рухів окремих частин тіла. Так, наприклад, у службовців починають боліти пальці від тривалого писання або при роботі з дуже товстими папками, які доводиться постійно

діставати із шаф і повертати на місце. Багато конторські службовці страждають від різноманітних RSI, типу захворювань зап'ястя і грудної клітини, через погану підгонку меблів і устаткування і відсутності перерв у друкуванні (на клавіатурі комп'ютера) або інших періодично повторюваних діях. Недосконала конструкція меблів і устаткування призводять також до порушення постави і здавлення нервів нижніх кінцівок, так як багато конторські службовці велику частину часу проводять сидячи. Всі ці фактори сприяють виникненню захворювань попереку і нижніх кінцівок в такій же мірі, як і тривале стояння на ногах.

Безперервне використання комп'ютерів і погане загальне освітлення викликає напругу зору, в результаті чого воно поступово погіршується, з'являються головні болі, печіння і відчуття втоми в очах. Регулювання рівня освітленості приміщення і контрастності зображення на екрані комп'ютера, а також часта перефокусування очей необхідні для попередження виникнення проблем із зором. Освітлення має відповідати характеру виконуваної роботи.

Причинами травм можуть бути: падіння, удари, укуси, порізи, проколи, поранення, переломи, роздроблення, опіки, обмороження, електричні удари, теплові удари, електрошоки, електроопіки, осліплення тощо.

Найчастіше травми в офісі можна отримати, якщо посковзнутися, спіткнутися або впасти. Якщо на вулиці погана погода: йде дощ, сніг або утворився ожеледь, а в приміщенні не проводиться своєчасна прибирання, то посковзнутися можна і на вологому підлозі в офісі. Спіткнутися можна, як правило, про електричні та телефонні шнури, протягнуті в коридорах і проходах. Покритий килимом підлогу в офісі також може стати причиною падіння, якщо килим жолобиться або став потертим від часу, і в ньому можуть застрягти каблучки. Електричні розподільні шафи також можуть ускладнювати пересування службовців, якщо вони розташовані в коридорах і проходах.

Різні причини можуть призводити до утворення порізів і ударів. Порізатися можна про край паперового листа, конверта або папки. Службовці можуть отримати пошкодження, натрапивши на стіл, двері або висунутий ящик стола або шафи, якщо вони не помітили їх вчасно. При неправильному порядку зберігання офісного устаткування і матеріалів вони можуть впасти або розсипатися, завдавши тілесні ушкодження службовцям, а в разі їх непродуманого розташування в приміщенні люди будуть постійно на них натикатися. Порізатися можна при використанні офісного обладнання типу паперорізальних машин, а також висувних ящиків, шаф і столів з гострими краями.

Небезпека ураження електричним струмом виникає, коли електричні дроти протягнуті впоперек коридорів та проходів, що може привести до їх пошкодження. Часто в конторських приміщеннях неправильно використовуються подовжувачі, наприклад, ними користуються замість електричних розеток фіксованого розташування, підключаючи до них надто велику кількість електроприладів (в результаті чого може виникнути перенапруження) або допускають невідповідність розмірів і перерізу шнура подовжувача і підключається до нього електричного навантаження по потужності. У багатьох конторах використовують адаптери або штепселі -

"шахраї". Найчастіше це робиться, щоб під'єднати обладнання, яке повинно бути заземлено (трьохштирковий штепсель) до двухштирковим розеток без заземлення. Такий спосіб підключення до електромережі є небезпечним. Штирі заземлення іноді просто відламують для здійснення двох-штиркового з'єднання.

Травми, Що призвели до загибелі, називають смертельними травмами. Легкі травми часто називають мікротравмами.

Наявність плану дій на випадок виникнення пожежі або іншої надзвичайної ситуації абсолютно необхідно для будь-якої організації. Однак у багатьох з них не розроблений порядок, відповідно до якого службовці зможуть терміново покинути приміщення, якщо в цьому виникне необхідність. Такий порядок слід закріпити на папері і час від часу відпрацьовувати (під час навчальної пожежної тривоги) з тим, щоб усі службовці чітко уявляли собі, куди йти і що робити при виникненні надзвичайних обставин. Таким чином, можна гарантувати швидку і безпечну евакуацію співробітників у випадку реальної пожежі або іншої надзвичайної ситуації. У багатьох організаціях допускаються порушення правил протипожежної безпеки: там перекриваються виходи, відсутня їх позначення, зберігаються несумісні хімічні речовини або горючі матеріали, не працює система сигналізації і гасіння пожежі або повністю відсутні засоби оповіщення службовців про виникнення надзвичайної ситуації.

Погана якість повітря в приміщенні викликає, мабуть, найбільша кількість скарг з боку конторських службовців, коли мова заходить про охорону їхнього здоров'я та забезпечення безпеки. Від якості повітря в значній мірі залежить продуктивність праці, кількість невиходів на роботу і настроїв службовців. Існує багато причин, що ведуть до зниження якості повітря. Серед них - існування закритих або герметизованих споруд, куди надходить недостатня кількість зовнішнього повітря; переповненість приміщень, епізодичне технічне обслуговування систем вентиляції; наявність в оточенні хімікалій типу пестицидів і чистячих засобів, збиток, заподіяний водою і поява цвілі; установка кабін для індивідуальної роботи і стін, що перешкоджають притоку повітря в робочі приміщення, підвищена або знижена вологість і бруд у приміщенні (погана організація внутрішнього побуту).

У таблиці 3.1 наводиться список основних типів забруднювачів внутрішнього повітря, виявлених в більшості офісних приміщень. Джерелом багатьох з них є офісне обладнання. На жаль, при розробці систем вентиляції більшості офісів це не береться до уваги.

Таблиця 3.1

Кімнатні повітряні поллютантів (забруднюючі агенти), які зустрічаються в офісах

Поллютант	Джерела	Вплив на здоров'я
Аміак	світлокопіювальні машини, чистячі розчини	Роздратування очей, шкіри та дихальної системи

Азбест	Продукти ізоляції, що з піною суміші, вогнегасники, стельова і підлогова плитка	Пульмональний (легеневий) фіброз, рак
Вуглекислий газ	Видихуваний людьми повітря, горіння	Головний біль, блювота, запаморочення
Чадний газ	Автомобільні вихлопи, тютюновий дим, горіння	Головний біль, слабкість, запаморочення, блювота; тривалий вплив може призвести до серцевих захворювань
Формальдегід	мочевино-формальдегідні пінна ізоляція і мочевино-формальдегідні смола, використовується для закріплення ламінованих дерев'яних продуктів, таких як Древесностругана плита і фанера; тютюновий дим	Роздратування дихальної системи, очні і шкірні роздратування, блювота, головний біль, втота, можливість ракового захворювання
Фреони	Негерметичні кондиціонери	Роздратування дихальної системи; при високій концентрації - серцева аритмія
Метиловий спирт	Спиртові машини	Роздратування шкіри та дихальної системи
Мікроорганізми (віруси, бактерії, грибки)	Зволожувачі повітря і кондиціонери, парообразуючих конденсатори, градирні, цвіла папір, старі книги, волога газетний папір	Респіраторні інфекції, алергічні реакції
Автомобільні вихлопи (чадний газ, азотні окису, свинцеві частинки, сірчані окису)	Гаражі для парковки, вуличний транспорт	Роздратування очей і дихальної системи, головний біль (див. чадний газ), генетичне пошкодження
Азотні окису	Газові обігрівачі та плити, горіння, транспортні вихлопи, тютюнові вихлопи	Роздратування очей і дихальної системи
Озон	фотокопіювальні та інші електричні машини	Роздратування очей і дихальної системи, головний біль, генетичне пошкодження
Запах фарби і пил (органічні речовини, свинець, ртуть)	Свіжопофарбовані поверхні, стара, потріскана фарба	Роздратування очей і дихальної системи; при сильному впливі - пошкодження нервової системи, нирок і кісткового мозку
Поліхлоровані біфеніли, діоксин, дібензофурані	Електричні трансформатори, старі флюоресцентні баластні резистори	Насінневі і утробні дефекти, шкірні висипання, пошкодження печінки і нирок, рак
Пестициди	Обприскувачі рослин і приміщень	Залежно від хімічного складу: ураження печінки,

		рак, пошкодження нервової системи, подразнення шкіри, очей і дихальної системи
Радон і продукти розпаду	Будівельні матеріали - такі, як вапно і камінь; фундаменти	Генетичне пошкодження, рак, насінневе і утробне пошкодження і т.д. внаслідок іонізованої радіації
Розчинники (метилен хлорид, 1,1,1-тріхлороетан, перхлороетілен, гексан, гептан, етиловий спирт, глікольні ефіри, ксилол і т.д.)	Очисники друкарських машинок і коректурна рідина, адгезиви з пульверизатором, гумовий цемент, чорнило для друкованих подушечок, фломастери, типографська фарба та очищувачі	Залежно від розчинника: подразнення шкіри, очей і дихальної системи; головний біль, запаморочення, блювота; пошкодження печінки і нирок
Стерилізовані гази (наприклад, окис етилену)	Пристрої для стерилізації зволожувачів повітря і кондиціонерів	Залежно від хімічного складу: подразнення очей та дихальної системи, генетичне пошкодження, рак
Тютюновий дим (пасивне вплив на частинки, чадний газ, формальдегід, вугільна смола і нікотин)	Сигарети, курильні трубки, сигари	Роздратування очей і дихальної системи; може призвести до хвороб, пов'язаних з курінням
Летучі органічні сполуки	фотокопіювальні та інші офісні машини, килими, новий пластик	Роздратування очей і дихальної системи, алергічні реакції

Майже повсюдно погана якість внутрішнього повітря сприяло збільшенню захворюваності професійної астмою та іншими респіраторними захворюваннями, підвищення чутливості до впливу хімічних речовин і розвитку на цій основі алергічних реакцій. Численні скарги на сухість або подразнення шкіри і очей також можуть бути пов'язані з низькою якістю повітря всередині приміщень. Слід вжити заходів для вивчення і вирішення проблем, пов'язаних зі зниженням якості повітря в приміщенні щодо наявних стандартів та рекомендацій.

Багато забруднювачі повітря, перераховані в таблиці 3.1, наприклад, розчинники, осад пестициду, чорнило, папір з покриттям, стрічка для друкарських машинок, чистячі засоби викликають різні форми дерматиту та інші шкірні захворювання. Кращим способом вирішення даної проблеми є ідентифікація речовини, що викликає неприємні явища і заміна його іншим матеріалом.

4.4. Робота на дому

Використання винесеного робочого місця - або робота на дому - є все більш популярну тенденцію в діловому житті різних країн світу. У цій розділі розглядаються фактори, здатні мати несприятливий вплив на здоров'я та безпеку людей, зайнятих цим видом діяльності, який в розвинених країнах називають telework (від Грецького tele, означаючи "далеко"). Обов'язки роботодавця щодо створення для такого роду працівників безпечних умов праці будуть відрізнятися в кожному конкретному випадку залежно від змісту контракту, домовленості між працівником і роботодавцем і застосовних до ситуації розділів трудового законодавства.

Зростаюча популярність роботи з винесеного робочого місця ґрунтується на наступних факторах:

- Заходи, спрямовані на те, щоб зменшити витрати часу і грошей, а також несприятливий вплив на навколишнє середовище, пов'язані з необхідністю щоденних поїздок до місця роботи;

- Діях законодавчих органів, спрямованих на те, щоб зменшити забруднення повітря, викликане використанням транспортних засобів;

- Розвитком нових технологій і широким впровадженням комп'ютерної техніки та засобів електронного зв'язку, які дозволяють підприємствам використовувати працю працівників, що знаходяться у віддалених один від одного точках;

- Високими витратами на утримання великих офісних приміщень, необхідних для розміщення відповідного числа службовців;

- Необхідністю врахування інтересів працівників, для яких використання винесеного робочого місця може виявитися кращим у зв'язку з інвалідністю, необхідністю доглядати за дітьми або іншими сімейними проблемами та з інших причин;

- Прагненням скоротити кількість невиходів на роботу;

- Визнанням того факту, що у зв'язку з відмінностями в біологічному ритмі пік продуктивності і творчого потенціалу доводиться у різних людей на різний час.

До цих факторів можна віднести і підвищення продуктивності праці, яке відбувається, як показують наукові дослідження, при використанні винесених робочих місць.

Контракт зі службовцем, який передбачає виконувати свою роботу вдома, може передбачати такі варіанти організації його праці:

- Службовець працює на свого роботодавця протягом повного (або неповного) робочого дня вдома, зберігаючи право на всі ті пільги, які роботодавець надає службовцям, які працюють в офісі.

- Службовець працює на свого роботодавця повний робочий день, але при цьому виконує свою роботу вдома протягом обумовленої кількості днів на тиждень або місяць.

- Службовець отримує статус незалежного підрядника і не користується пільгами чи обладнанням, наданими підприємцем.

4.4.1. Джерела шкідливого впливу на здоров'я та безпеку службовців, які працюють на дому

Шкідливий вплив на здоров'я та безпеку службовців на винесених робочих місцях може виходити з тих же самих джерел, що і при роботі в звичних умовах офісу. Проте до них слід додати ще кілька чинників.

Якість повітря всередині приміщень. Більшість житлових будинків не обладнано автоматичними системами вентиляції, і відновлення повітря в приміщенні відбувається шляхом природної вентиляції. Ефективність цього процесу може залежати від таких факторів, як тип теплоізоляції споруди і так далі. В таких умовах не можна гарантувати надходження свіжого повітря ззовні в достатньому обсязі. Якщо природна вентиляція не справляється з тим, щоб компенсувати вплив джерел забруднення внутрішнього повітря, що знаходяться у використовуваному для роботи житловому приміщенні, може виникнути необхідність у використанні додаткових коштів вентиляція.

До забруднювачів повітря в житловому приміщенні відносяться:

- Природний газ або окис вуглецю з несправних опалювальних систем або нещільно закритих печей;

- Пари і гази від фотокопіювальних пристроїв, принтерів або іншого офісного обладнання;

- Хімічні речовини, гази і пил, що утворюються в ході проведених ремонтних або будівельних робіт у будинку службовця;

- Речовини, що утворюються в ході різних видів діяльності, що здійснюються в сусідніх приміщеннях, якщо службовець проживає в багатофункціональному будівлі (типу житлового будинку, на першому поверсі якого знаходиться манікюрний салон, хімчистка чи ресторан швидкого харчування);

- Радон, якщо приміщення знаходиться в підвальній частині будівлі в тих країнах світу, де відбуваються радонові випаровування з матеріалів, що використовуються в будівництві або з ґрунту.

Пожежна небезпека. Електропроводка в житловому приміщенні рідко буває розрахована на потреби в електроенергії обладнання, який зазвичай використовується при роботі з винесеного робочого місця, типу принтерів, копіювальних пристроїв і інших офісних пристосувань. Монтаж такого устаткування без попередньої оцінки можливостей підключення в житловому приміщенні створює небезпеку виникнення пожежі. Місцеві будівельні норми можуть перешкоджати проведенню модернізації приміщення, необхідної для задоволення потреби в додатковому обладнанні.

Деякі службовці, які орендують квартири, проживають у багатоквартирних будинках, де відсутній чіткий план евакуації мешканців у разі виникнення пожежі, блокований доступ до пожежних виходів або замкнені їх двері.

Ергономічні джерела небезпеки. Робота вдома припускає, що службовець користується власними меблями: стільцями, столами, полицями та іншими предметами, необхідними для виконання поставлених перед ним завдань. При розгортанні комп'ютеризованого робочого місця в житловому приміщенні

можуть бути відсутні всі необхідні умови організації інтенсивної роботи. Недостатньо велика робоча поверхня, розміри полиць або шаф можуть привести до того, що працівникові доведеться часто нахилитися, приймати незручну позу, тягнутися за необхідними предметами. В результаті цього можливий розвиток травматичних розладів накопичувального характеру. Робота в холодному або нерівномірно опалювальному приміщенні може також сприяти виникненню захворювань кістково-м'язової системи.

Освітлення. Погане освітлення може призвести до необхідності тривалий час перебувати в незручному положенні або напружувати зір. Робоче освітлення може знадобитися для столу або підставок для документів. Стіни і поверхня меблів повинні бути матовими і пофарбовані в нейтральний колір. Ці принципи знаходять все більш широке поширення при обладнанні службових приміщень, але не стали ще переважаючими в оформленні житла.

Професійний стрес. Повна зайнятість в домашній обстановці позбавляє працівника емоційних та професійних переваг постійної взаємодії з співробітниками і наставниками. Ізоляція, що виникає при роботі з винесеного робочого місця, може позбавити працівника можливості участі в заходах, що сприяють його професійному зростанню, можливості просування по службі та участі в обміні досвідом з іншими співробітниками. Комунікабельні люди можуть особливо сильно відчувати брак спілкування і пов'язані з ним наслідки в емоційній та професійній сфері. Відсутність системи послуг з надання адміністративної підтримки і допомоги боку організації тим службовцям, яким вона необхідна, представляє собою додаткову складність для тих, хто працює на винесених робочих місцях. Керівник організації повинен постаратися залучити службовців даної категорії до участі у виробничих нарадах та інших спільних заходах особисто або за допомогою електроніки (через організацію телеконференцій), з урахуванням наявних матеріально-технічних і географічних обмежень.

Службовці, які мають малолітніх дітей, непрацездатних членів сім'ї або старіючих батьків швидко відчують помітні переваги роботи на дому. Але необхідність приділити увагу сім'ї може позначитися на ступені концентрації працівника, що вимагається для виконання поставлених перед ним завдань. Що виникає при цьому напруга часом негативно позначається на стані духу працівника, не здатного ефективно справлятися з домашніми проблемами і не задовольняє вимог роботодавця. Робота з винесеного робочого місця не повинна розглядатися як альтернатива використанню послуг дитячих установ і агентств по догляду за людьми похилого віку. Оскільки службовці сильно відрізняються один від одного в своєму вмінні збалансувати роботу і домашні обов'язки, потреба у використанні спеціальних програм підтримки в цілях боротьби з можливим стресом і для збереження високої продуктивності праці повинна визначатися на індивідуальній основі. Жоден службовець не повинен бути переведений в режим роботи з винесеного робочого місця проти своєї волі.

Компенсація у разі травми або хвороби. Професійні захворювання часто розвиваються протягом тривалого періоду часу в результаті накопичення негативного впливу з боку тих чи інших факторів. Можливість запобігання цих

захворювань залежить від швидкої ідентифікації факторів ризику та залагодження проблеми за допомогою різноманітних методів і надання медичної допомоги потерпілому працівникові при перших симптомах захворювання.

До теперішнього часу міра відповідальності роботодавця при нещасних випадках і пошкодження, отримані в ході роботи вдома, визначалася шляхом обговорення з урахуванням конкретних обставин справи. Велика частина національних стандартів у сфері охорони праці не містить положень, що стосуються безпеки праці на винесеному робочому місці. Це питання вимагає серйозного і ретельного вивчення з метою внесення змін або виправлень на рівні міжнародних стандартів.

Якщо підхід до організації роботи ставить співробітника, що працює на дому, в положення незалежного підрядника, на нього лягає вантаж багатьох додаткових обов'язків. Як тільки робота незалежного підрядника, що працює на дому, виконана, підприємець не відчуває себе зобов'язаним піклуватися про створення для службовця безпечного робочого місця, забезпечення самого працівника і членів його сім'ї профілактичним і лікувальним медичним обслуговуванням, про його соціальне забезпечення, про страхування по непрацездатності та компенсації за отримані ушкодження для тих працівників, яким необхідне лікування. Ця тенденція веде до втрати пільг і захищеності, завойованих в ході тривалих кількох десятиліть переговорів і боротьби.

Захист працюючих на дому. Контракт між працюючим на дому службовцем і роботодавцем повинен включати широке коло питань, що стосуються організації робочого середовища, забезпечення безпеки та охорони праці, навчання і використовуваного обладнання. Роботодавець повинен оглянути робочий простір, організоване за місцем проживання службовця (погодивши з ним час свого відвідування), щоб переконатися в наявності умов для безпечної роботи, розпізнати і усунути фактори ризику, які можуть привести до хвороби або травм. В ході огляду слід оцінити стан повітря в приміщенні, ергономіку робочого місця, можливості вільного пересування в робочому просторі, освітлення, ступінь впливу з боку хімічних речовин та інші характеристики робочого простору. Необхідна чітка політика щодо забезпечення службовця обладнанням і матеріалами, необхідними для виконання поставлених завдань. Слід досягти чіткої домовленості з питання про відповідальність за майно роботодавця (і працівника), які можуть бути знищені або пошкоджені в результаті пожежі, стихійного лиха або пограбування. Службовці повинні бути звільнені від фінансової відповідальності, крім тих випадків, коли збиток буде понесений через їх недбалого ставлення до своїх обов'язків.

Крім того, робота на дому повинна контролюватися на регулярній основі з метою виявлення тих службовців, які не виконують її в повному обсязі.

4.5. Атестація робочих місць за умовами праці

На підприємствах, в організаціях, установах (далі — підприємство) незалежно від форм власності та господарювання, де технологічний процес,

використовуване обладнання, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть несприятливо впливати на стан здоров'я працівників, а також на їхнє потомство як тепер, так і в майбутньому, проводиться атестація робочих місць за умовами праці. Основна мета атестації полягає в регулюванні відносин між власником або уповноваженим ним органом і працівниками в сфері реалізації їхніх прав на здорові й безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення, пільги та компенсації за роботу в несприятливих умовах.

Атестація проводиться атестаційною комісією, склад і повноваження якої визначаються наказом по підприємству, в строки, передбачені колективним договором, але не рідше одного разу на п'ять років. Позачергово атестація проводиться в разі докорінної зміни умов і характеру праці з ініціативи роботодавця, профспілкового комітету, трудового колективу чи його виборного органу, органів Державної експертизи умов праці з участю установ санітарно-епідеміологічної служби Міністерства охорони здоров'я. До проведення атестації можуть залучатися проектні та науково-дослідні організації, технічні інспекції праці професійних спілок, інспекції Держгірпромнагляду.

Відповідальність за своєчасне та якісне проведення атестації покладається на керівника підприємства (роботодавця).

Атестація робочих місць передбачає:

- встановлення факторів і причин виникнення несприятливих умов праці;
- санітарно-гігієнічне дослідження факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу на робочому місці;
- комплексну оцінку факторів виробничого середовища і характеру праці на відповідність їх характеристик стандартам безпеки праці, будівельним і санітарним нормам і правилам;
- встановлення ступеня шкідливості й небезпечності праці та її характеру за гігієнічною класифікацією;
- обґрунтування віднесення робочого місця до категорії зі шкідливими (особливо шкідливими), важкими (особливо важкими) умовами праці;
- визначення (підтвердження) права працівників на пільгове пенсійне забезпечення за роботу в несприятливих умовах;
- складання переліку робочих місць, виробництв, професій і посад з пільговим пенсійним забезпеченням працівників;
- аналіз реалізації технічних і організаційних заходів, спрямованих на оптимізацію рівня гігієни, характеру і безпеки праці.

Санітарно-гігієнічні дослідження факторів виробничого середовища і трудового процесу проводяться санітарними лабораторіями підприємств і організацій, атестованими органами Держспоживстандарту і Міністерства охорони здоров'я України за списками, що узгоджуються з органами Державної експертизи умов праці, а також лабораторіями територіальних санітарно-епідеміологічних станцій.

Відомості про результати атестації робочих місць заносяться до Карти умов праці, форма якої затверджена Міністерством праці та соціальної політики і Міністерством охорони здоров'я України.

Перелік робочих місць, виробництв, професій і посад з пільговим пенсійним забезпеченням працівників після погодження з профспілковим комітетом затверджується наказом по підприємству і зберігається протягом 50 років. Витяги з наказу додаються до трудової книжки працівника, професія (посада) якого внесена до затвердженого переліку.

Результати атестації використовуються при встановленні пенсій за віком на пільгових умовах, пільг і компенсацій за рахунок підприємства, обґрунтуванні пропозицій про внесення змін і доповнень до Списків № 1 і № 2, які після їх попереднього розгляду органами Державної експертизи умов праці подаються до Міністерства праці та соціальної політики. Міністерство готує та подає пропозиції до Кабінету Міністрів України.

Контроль за якістю атестації, правильністю застосування Списків № 1 і № 2 покладено на Державну експертизу умов праці.

Для організації та проведення атестації керівник підприємства видає наказ, в якому:

- зазначаються підстава та завдання атестації;
- затверджуються склад, голова, секретар постійнодіючої атестаційної комісії, визначаються її повноваження; за необхідністю визначається склад цехових (структурних) атестаційних комісій;
- устанавлюються графіки і терміни проведення підготовчих робіт у структурних підрозділах підприємства;
- визначається взаємодія із зацікавленими державними органами і громадськими організаціями (підрозділами експертизи умов праці, санітарно-епідеміологічною службою);
- визначаються комплексні проектні, науково-дослідні, експертні організації для науково-технічної оцінки умов праці та участі в розробленні заходів щодо усунення чи зменшення впливу шкідливих виробничих факторів.

До складу атестаційної комісії рекомендується ввести головних спеціалістів, працівників кадрової служби, служби охорони праці, відділу праці та зарплати, служби охорони здоров'я підприємства, представників громадських організацій.

Атестаційна комісія:

- здійснює організаційне та методичне керівництво, контроль за ходом проведення роботи на всіх етапах, формує необхідну правову і довідкову базу та організовує її вивчення;
- визначає та залучає в устанавленому порядку необхідні для виконання спеціальних робіт організації;
- організовує виготовлення для кожного підрозділу планів розташування обладнання та їх експлікацію, визначає межі робочих місць (робочих зон), проводить їх нумерацію;
- складає перелік робочих місць, які підлягають атестації;
- порівнює застосовуваний технологічний процес, склад обладнання, використовувані сировину і матеріали з передбаченими в проектній і технологічній документації;
- визначає обсяги необхідних досліджень шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища та організовує їх дослідження;

— прогнозує та виявляє виникнення шкідливих і небезпечних факторів на робочих місцях;

— устанавлює за Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників відповідність найменування професій і посад, зайнятих на цих робочих місцях, характеру фактично виконуваних робіт. У разі виявленого відхилення професія (посада) приводиться у відповідність до фактично виконуваної роботи;

— складає Карту умов праці на кожне враховане робоче місце чи групу аналогічних місць;

— проводить атестацію та складає перелік робочих місць, виробництв, професій і посад з несприятливими умовами праці;

уточнює чинні пільги та компенсації і вносить пропозиції на їх встановлення залежно від умов праці; визначає витрати на ці цілі;

організовує розроблення заходів щодо поліпшення умов праці та оздоровлення працівників.